

Гриненко Діна Віталіївна —

аспірантка, молодший науковий співробітник науково-організаційного відділу Інституту педагогіки НАПН України, перекладач англійської та німецької мов. Сфера наукових інтересів: історія та сучасний стан іноземної освіти зарубіжжя. Тема дисертаційного дослідження: «Організаційно-педагогічні умови навчання іноземних мов у середніх загальноосвітніх закладах Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії».

УДК 372 881.1(410)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ НА УРОЦІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ШКОЛАХ СПОЛУЧЕНОГО КОРОЛІВСТВА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ПІВНІЧНОЇ ІРЛАНДІЇ

У статті розглядається проблема вдалого вибору навчальних стратегій на уроках іноземної мови у середніх загальноосвітніх навчальних закладах Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, визначаються основні фактори, які найбільше впливають на нього, а також наводяться деякі практичні приклади використання тих чи інших навчальних стратегій, націлених на формування навичок говоріння, слухання, читання та письма. Спираючись на зарубіжний досвід, у своїй праці автор визначає структуру ефективного уроку, виокремлює загальні педагогічні принципи, дотримання яких відповідає комунікативному підходу до навчання та є обов'язковим на заняттях, а також визначає шляхи подолання труднощів, що можуть виявитися у процесі навчання.

Ключові слова: навчання іноземних мов; презентація навчального матеріалу; навчальні стратегії; загальноосвітні навчальні заклади; Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії.

Постановка проблеми. Забезпечення високого рівня ефективності іноземної освіти є неможливим без вдалого вибору навчальних стратегій, що зможуть не лише підвищити рівень академічних досягнень школярів, а й умотивувати їх удосконалювати набуті знання у подальшому. До того ж виникає проблема необхідності виокремлення саме тих форм і методів презентації матеріалу, що максимально відповідатимуть інтересам школярів, їх віковим особливостям, цілям заняття тощо. У такому випадку особливо корисним та практично значущим може виявитися досвід зарубіжних педагогів, зокрема вчителів Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, доробки яких ми вважаємо достатньо ефективними, а отже, вартими уваги з боку вітчизняних педагогів та науковців.

Аналіз літератури з проблеми дослідження. Теоретичні засади навчальних стратегій були досить глибоко досліджені С. Л. Барсуком, О. А. Рошуткіною, Н. С. Щербою, Л. Я. Ягеніч. Питанню вдалого вибору форм і методів презентації навчального матеріалу на уроці іноземної мови присвячені праці таких вітчизняних вчених, як Т. О. Висоцька, І. О. Головка, О. О. Горянчук, В. О. Гребенюк, Є. С. Іжко, Л. П. Савченко. Подібна проблематика стала предметом наукового інтересу і деяких зарубіжних дослідників, зокрема таких британських вчених, як Дж. Гарретт (J. Harrett), Дж. Джоунс (J. Jones), С. Кейв (S. Cave), А. МакЛачлан (A. McLachlan) та інших. Серед праць американських науковців, які займалися дослідженнями вибору навчальних стратегій з метою подолання труднощів у процесі вивчення іноземної мови варто виокремити дисертаційне дослідження Т. Бенкса (T. Banks), а також наукові доробки китайського дослідника Я. Гонга (Ya. Hong), якому вдалося здійснити аналіз тих навчальних стратегій, що є найбільш ефективними для вивчення другої іноземної мови. Однак, незважаючи на актуальність питання, що досліджується, вважаємо, що зарубіжний досвід у цій сфері було вивчено недостатньо, а тому він потребує особливої уваги з боку вітчизняної педагогічної науки.

Формулювання цілей статті і постановка завдань. Ціллю статті є виокремити найбільш вдалі навчальні стратегії, що широко застосовуються у педагогічній практиці загальноосвітніх навчальних закладів Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії.

Основна частина. Наразі до головних особливостей навчання іноземних мов у школах Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії належать формування навичок спілкування та умінь вчитися, орієнтація на індивідуума, його особисті потреби, таланти та унікальність, забезпечення навчання в парах і групах крізь взаємодію з іншими учасниками педагогічного процесу, виконання завдань, спрямованих на накопичення досвіду та використання власної креативності, заохочення до обговорень, наявність вчителя-керівника, який допомагає та наставляє кожного учня у процесі вивчення мови [6, с. 43]. Уможливлення подібного педагогічного процесу обов'язково супроводжується певними навчальними стратегіями, що насамперед відповідають принципам комунікативного підходу. Як зазначає британський науковець М. Сонг (M. Song), останній є «сукупністю методів навчання, що роблять особливий наголос на функціональний та структурний аспекти мови ... та віддають перевагу формуванню навичок говоріння та аудіювання» [6, с. 29], хоча письмо та читання також займають важливе місце у процесі навчання іноземної мови у британських школах. За таких умов будь-яке завдання повинне охоплювати такі компоненти:

- ціль;
- вербальну чи невербальну інформацію (картинки, письмовий текст, тощо);
- спосіб презентації матеріалу;
- методичні аспекти організації навчання (наприклад, групова або парна робота);
- результати навчання, передбачені завданням [2, с. 30–31].

Таким чином, у контексті комунікативного підходу британські педагоги виокремлюють саме ті навчальні стратегії, що, на їхню думку, є найбільш ефективними для формування тих чи інших навичок.

Одним з прикладів вибору навчальної стратегії, націленої на формування навичок письма, є метод порівняння написання слів рідною та іноземною мовами. Наприклад, на уроці німецької школярам пропонується вивчити назви місяців, днів тижня тощо. З метою кращого засвоєння матеріалу вчитель презентує дітям заздалегідь підготовлену таблицю необхідних лексичних одиниць англійською, французькою та німецькою мовами. Виокремивши відмінні та подібні ознаки між написаннями, учням набагато простіше запам'ятати нові лексичні одиниці, а тому вони демонструють вищі показники навчальних досягнень з теми, що вивчається [4, с. 62–63]. Пройдений матеріал школярі часто закріплюють за допомогою так званого «методу написання диктанту», який діти зачитують, а потім і перевіряють один в одного. Тексти для таких диктантів можуть бути підготовленими як вчителем, так і самим учнем, що стимулює школяра не лише дотримуватися правил написання, а й правильної вимови [4, с. 67]. Окрім того, для формування письмових навичок учням часто пропонують поєднати дві частини одного слова, скласти речення, використовуючи при цьому ті чи інші ключові фрази, записати слова в алфавітному порядку тощо [1, с. 13–17].

Окрім написання окремих слів та речень, діти мають вміння створювати власні тексти цільовою мовою. Вдалим вибором, на наш погляд, є використання у британських школах таких навчальних стратегій, як створення зв'язного тексту на основі запропонованих заголовків параграфів, презентація відповідей на певним чином структуровані запитання, ознайомлення школярів з моделями створення текстів різних жанрів і стилів мовлення тощо. Навіть під час формування навичок письма загальноприйнятою є групова робота або робота в парах, коли одразу декілька учнів стають авторами того чи іншого тексту, а обговорення робіт на уроці, виокремлення позитивів і негативів кожної з них постає ідеальним способом для поглиблення учнівського досвіду у цій царині [5, с. 21]. Окрім того, під час роботи зі старшими дітьми британські педагоги використовують такі навчальні стратегії, як письмова презентація власної точки зору на певну тематику, переказ історії, написання плану оповідання, формулювання запитань до поданого прозового тексту, сценаріїв п'єс тощо [3, с. 12].

Деякі інші рекомендації щодо вибору навчальних стратегій під час формування навичок читання були створені та опубліковані в офіційному документі «**Національна стратегія: оцінка та участь у процесі навчання іноземних мов**» (2004) (*National Strategy. Access and Engagement in Modern Foreign Languages*). Насамперед, вважається, що читання іноземною мовою може виявитися особливо складним процесом для багатьох дітей, оскільки труднощі часто виникають як на рівні окремого слова, так і речення, а іноді навіть цілого тексту. З метою уникнення подібних складнощів важливою є попередня презентація нових слів, а також створення так званого зошита-словника, в якому учні записують переклади всіх вивчених лексичних одиниць англійською, а у випадку дітей іммігрантів ще й рідною мовою. Окрім того, особливу увагу школярів необхідно звертати на ті слова, написання та звучання яких подібне до англійських відповідників, однак лексичне значення різниться, а також на специфічну лексику, значення якої у певному контексті відрізняється від того, що вже вивчили діти. Розуміння учнями на рівні речення має забезпечуватися їхнім достатнім рівнем знань у сфері синтаксису, закінчень дієслів та узгоджень між родами іменників і структурою речень як

англійської, так й іноземної мови. На рівні тексту важливою є культурологічна компетентність школярів, оскільки автентичні матеріали з журналів, брошур, Інтернет-сторінок, що використовуються на заняттях, часто стосуються традицій народу, мова якого вивчається, його національної кухні тощо, тобто реалій, які можуть виявитися незрозумілими для учнів. Тому для забезпечення максимально ефективного процесу формування навичок читання у дітей учителям пропонується використовувати такі навчальні стратегії:

- виокремлення найважливішої інформації з усього тексту;
- комбінація різних частин тексту з картинками;
- поєднання фраз з їх визначеннями;
- заповнення пропусків у тексті;
- поєднання початку речення з його кінцем;
- виокремлення зайвої інформації в тексті або інформації, що його переобтяжує;
- використання тверджень «правильно/неправильно»;
- групування різних слів чи фраз, що зустрічаються в тексті, за категоріями [5, с. 18].

З метою формування у дітей навичок говоріння та слухання незамінною для британських педагогів є побудова завдань таким чином, щоб їх виконання давало учням можливість застосовувати певну структуру мови та лексику, що вивчається. До того ж перед прослуховуванням школярі неодмінно мають ознайомитися з ціллю завдання для того, щоб вчасно сфокусуватися на тій інформації, яка є основною для такої вправи, запам'ятати/занотувати її, а потім представити. Цінними для забезпечення ефективності процесу навчання є й формування таких запитань до прослуханого тексту, які передбачають розгорнуту відповідь, а не «так/ні». У вищезгаданій Національній стратегії наводиться такий приклад подібного завдання: перед початком перегляду відео вчитель звертає увагу дітей, що запропонований запис презентує шість різних особливостей французьких шкіл. Завданням є запам'ятати/занотувати кожен з особливостей, потім коротко розповісти про кожен з них [5, с. 15].

Особливої уваги заслуговує презентація нових лексичних одиниць, яка повинна бути завжди візуалізованою [5, с. 13]. У такому випадку важливу роль відіграють заздалегідь підготовлені вчителем картки, з якими діти можуть виконувати безліч вправ та завдань. Ми наведемо лише найбільш популярні з них:

- *«прослухай та покажи»* (діти слухають вірш або пісню та показують зображення тих предметів, назви яких вони почули у записі);
- *«віднови послідовність»* (школярі слухають історію та розкладають зображення у правильному порядку);
- *«вкази на предмет»* (вчитель називає слово, у відповідь діти вказують на зображення предмета, назва якого прозвучала; важливими є достатньо висока швидкість перерахування слів, а також вірогідність називання одного і того ж предмета декілька разів);
- *«лото»* (діти обирають декілька картинок, після чого один з школярів зачитує список слів; переможцем є та дитина, назви предметів якої прозвучали найперше);
- *«пронумеровані картки»* (вчитель називає номер картки, а учні усно відтворюють назву предмета);

- «знайди картку, якої не вистачає» (діти ознайомлюються з певним набором карток, після чого вчитель прибирає одну з них, а школярі повинні вгадати, яке саме зображення зникло).

Однак підготовка спеціальних карток і робота з ними є не єдиною ефективною навчальною стратегією. Подібним прикладом може слугувати «записник мовного детектива», в якому школяр самостійно записує ті навчальні стратегії, що найкраще підходять для запам'ятовування нових лексичних одиниць або застосування мови на практиці, шляхи підготовки до виконання мовного завдання, різноманітні нагадування тощо. Окрім того, на уроці іноземної мови вчитель може запропонувати дітям зіграти у гру на запам'ятовування (наприклад, на підносі вчитель розкладає певні предмети, назви деяких з них вже відомі учням, у той час як інші є новими; школярі мають обмежену кількість часу на те, щоб знайти необхідні слова у словнику, а також запам'ятати їх; переможцем стає той учень, який правильно вимовив усі слова). Подібна вправа не лише мотивує школярів, а й дає їм змогу навчитися користуватися словником [1, с. 7].

Окрім виконання учнями певних завдань, на думку британських педагогів, ефективність навчального процесу неможливо забезпечити й без застосування деяких загальних педагогічних принципів. Насамперед, до таких варто віднести постійну перевірку розуміння дітьми матеріалу, що вивчається безпосередньо на занятті. Важливим є й мінімальне використання англійської мови на занятті, при чому цей принцип стосується як вчителя, так і учня, який повинен застосувати набуті знання та навички, а також удосконалити їх. Особливо складною для педагога така форма роботи може виявитися з дітьми молодшого віку, коли їх знання не достатньо глибокі, а тому доводиться обмежуватися лише певною лексикою та граматиною. У таких випадках британським вчителям рекомендується використовувати міміку, жести тощо. Окрім того, існують і деякі стратегії, що стимулюють як педагога, так і дитину до максимального використання цільової мови, тобто мови, що вивчається. До найбільш популярних з них належить її використання для презентації навчальних інструкцій, зауважень щодо некоректної поведінки, привітань між вчителем та учнем як у класі, так і поза його межами, розкладу та плану занять, введення 10–15-хвилинної «розминки», упродовж якої діти повинні спілкуватися лише іноземною мовою, а ті школярі, які найбільш успішно виконали запропоноване завдання, заохочуються призом. Перевагою таких навчальних стратегій є можливість їх використання як у молодшій, так і в основній чи старшій школі. Окрім того, важливо дотримуватися певної послідовності заняття, яке має складатися з підготовчого етапу (розминки та короткого повтору попереднього матеріалу, презентації цілей навчання), власне навчальної діяльності та підсумовування матеріалу [4, с. 72–73]. За такої структури домашнє завдання має представлятися дітям не традиційно в кінці уроку, а в будь-якій його частині [5, с. 10].

Висновки. Сучасна педагогічна наука Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії звертає особливу увагу на правильний вибір навчальних стратегій, які вважаються однією з найважливіших передумов ефективності іншомовної освіти. З цією метою були видані деякі рекомендації щодо проведення такого заняття, на якому учні зможуть сформувати всі необхідні навички. Відповідно, британські педагоги, по-перше, виокремлюють чотири групи навчальних стратегій залежно від їх цілей, а по-друге, дотримуються основних принципів навчання, що

стимулюють школярів до удосконалення власних знань, застосування їх на практиці, а також мотивують до вивчення інших іноземних мов як у середньому загальноосвітньому закладі, так і поза його межами. Зважаючи на очевидну доцільність використання навчальних стратегій, що були виокремлені у статті, вважаємо доцільним використовувати позитивний досвід вчителів Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії у вітчизняній школі.

Список використаних джерел

1. Cave S. Brilliant Education / S. Cave. – Luton : Andrews UK, 2010. – 320 p.
2. Gunduz M. Communicative Orientation in the Language Class and the Effect of Activity Types on Interaction : a dissertation ... a Doctor of Pedagogy / M. Gunduz. – University of Leicester, 2004. – 359 p.
3. Harrett J. Pictures in the Head / J. Harrett // Exciting Writing. – London : SAGE, 2006. – P. 3–34
4. McLachlan A. Teaching and Learning Strategies for the Classroom / A. McLachlan, J. Jones // Primary Languages in Practice: A Guide to Teaching and Learning. – Berkshire, McGraw-Hill Education, 2009. – P. 60–81
5. National Strategy. Access and Engagement in Modern Foreign Languages. Department for Education and Skills, 2004. – 24 p.
6. Song M. Participant Perceptions about Speaking and Listening in Modern Foreign Languages Classes in China and England, and their relationships to Classroom Practices : a dissertation ... a Doctor of Philosophical Sciences / M. Song. – University of Leicester, 2013. – 433 p.

References

1. Cave S. Brilliant Education / S. Cave. – Luton : Andrews UK, 2010. – 320 p.
2. Gunduz M. Communicative Orientation in the Language Class and the Effect of Activity Types on Interaction : a dissertation ... a Doctor of Pedagogy / M. Gunduz. – University of Leicester, 2004. – 359 p.
3. Harrett J. Pictures in the Head / J. Harrett // Exciting Writing. – London : SAGE, 2006. – P. 3–34.
4. McLachlan A. Teaching and Learning Strategies for the Classroom / A. McLachlan, J. Jones // Primary Languages in Practice: A Guide to Teaching and Learning. – Berkshire, McGraw-Hill Education, 2009. – P. 60–81.
5. National Strategy. Access and Engagement in Modern Foreign Languages. Department for Education and Skills, 2004. – 24 p.
6. Song M. Participant Perceptions about Speaking and Listening in Modern Foreign Languages Classes in China and England, and their relationships to Classroom Practices : a dissertation ... a Doctor of Philosophical Sciences / M. Song. – University of Leicester, 2013. – 433 p.

Гриненко Д. В.

ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ УЧЕБНЫХ СТРАТЕГИЙ НА УРОКЕ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В ШКОЛАХ СОЕДИНЕННОГО КОРОЛЕВСТВА ВЕЛИКОБРИТАНИИ И СЕВЕРНОЙ ИРЛАНДИИ

В статье рассматривается проблема удачного выбора учебных стратегий на уроках иностранного языка в средних общеобразовательных учебных заведениях Соединенного Королевства Великобритании и Северной Ирландии, определяются основные факторы, имеющие наибольшее влияние на него, а также представляются некоторые практические примеры использования тех или иных учебных стратегий, нацеленных на формирование навыков говорения, слушания, чтения и письма. Опораясь на зарубежный опыт, в своей работе автор определяет структуру эффективного урока, выделяет общие педагогические принципы, соблюдение которых соответствует коммуникативному подходу к обучению и является обязательным на занятиях.

Ключевые слова: обучение иностранным языкам; презентация учебного материала; учебные стратегии; общеобразовательные учебные заведения; Соединенное Королевство Великобритании и Северной Ирландии.

Hrynenko D.

PECULIARITIES OF THE LEARNING STRATEGIES USAGE AT THE FOREIGN LANGUAGES LESSONS AT THE SCHOOLS OF THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN AND NORTHERN IRELAND

In the article, the challenge of the learning strategies choice in the schools of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland was covered. In accordance with the research results a conclusion on the effectiveness of that or another learning strategies was made. First of all, it was found that the choice of the forms and the methods of learning is dependent on the purpose of the lesson or the suggested activity. It means that it is proper to distinguish four different groups of learning activities whereas each group is suitable for the formation of that or another skills only. Taking into consideration the research results the author puts a special emphasis on the most effective ways of teaching secondary school pupils, namely, visualizing the vocabulary content by using flashcards and proposing children some game activities. Besides it, in the article, some examples of the most motivating and inspiring exercises that can be made by pupils in the classroom are represented.

The educational principles which are the most commonly used in the British teachers' practice were analyzed, as well. They include the following ones: using the target language for the class instructions and mimics or gestures while teaching junior schoolchildren, following the certain lesson sequence (preparation stage, academic purposes presentation and the brief review of the studied material, work on the academic material, and making conclusions on the lesson), giving the home assignment for the children not in the end of the lesson but in any part of it, etc.

Keywords: foreign languages teaching; academic material presentation; learning strategies; comprehensive educational institutions, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland.